

TEN GELEIDE

Voor het eerst sinds 1979 verschijnt er een 'Jaarboek van het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg' zonder prof. dr J.C.G.M. Jansen als redacteur. Het jaar 1998 stond voor het Centrum in het teken van zijn afscheid en de komst van ondergetekende als nieuwe directeur-hoogleraar van het SHCL. In zijn afscheidsbundel 'Regionale geschiedenis zonder grenzen', die verscheen als eerste uitgave in een nieuwe reeks Cahiers van het SHCL, is door redacteur Willibrord Rutten uitgebreid ingegaan op de verdiensten van prof. Jansen als directeur en wetenschapper. Hier wil ik kort zijn betekenis als redacteur van dit jaarboek memoreren. Dankzij zijn vele contacten met (potentiële) auteurs, die hij steeds aanmoedigde artikelen aan te bieden, zijn kritische redactie van de aangeboden kopij, en last but not least de vele artikelen die hij zelf publiceerde, slaagde hij er telkenjare in een jaarboek van hoog wetenschappelijk niveau en met gevarieerde inhoud uit te brengen. In de periode van zijn redacteurschap verschenen zeventien artikelen van eigen hand; daarvóór had hij er al acht gepubliceerd. In totaal vulde hij daarmee ruim elfhonderd pagina's; twee dikke boeken dus. De onderwerpen hadden vooral betrekking op de landbouwgeschiedenis, de geschiedenis van de joden in Limburg en de sociale geschiedenis van Limburg in de laatste eeuw. Een steeds terugkerend thema is het grensoverschrijdend karakter van de behandelde problematieken. Niet voor niets vermeldde zijn leeropdracht 'Limburg en aangrenzende regiones' als historisch niet van elkaar te scheiden territoria. Dat een aan de Limburgse geschiedenis ontleende regionale identiteit een constructie is van de laatste eeuw, is een uit zijn historische werk bij uitstek te winnen inzicht.

Dat inzicht heeft hij in zijn afscheidsrede, die ook in druk is uitgegeven, opnieuw geformuleerd als kritische kanttekening bij de Nota Cultuurbeleid van de Provincie Limburg, die in het begin van 1998 verscheen. In deze nota wordt met een beroep op de 'regionale identiteit' gepleit voor versterking van het regionaal-historisch bedrijf in Limburg door de oprichting van een 'Limburghuis'. Dit pleidooi kon het Sociaal Historisch Centrum uiteraard niet onberoerd laten. In maart 1998 bracht het SHCL een nota uit, getiteld 'Perspectieven

voor het Sociaal Historisch Centrum voor Limburg als kennis- en faciliteitencentrum voor regionale geschiedbeoefening'. Naar aanleiding van deze nota werd het SHCL door het provinciebestuur uitgenodigd om samen met Limburgs Geschied- en Oudheidkundig Genootschap en de Vereniging Veldeke Limburg deel te gaan nemen aan de 'Commissie Limburghuis' die door de Provincie en de Universiteit Maastricht is ingesteld. In deze commissie wordt op het moment dat ik dit schrijf druk gediscussieerd over mogelijke vormen van samenwerking om de gewenste versterking van de infrastructuur voor regionale geschiedbeoefening tot stand te brengen. Het feit dat LGOG en SHCL sinds jaar en dag samenwerken bij de uitgave van de reeks Maaslandse Monografieën is daarbij een belangrijke stimulans. Onze gezamenlijke inzet is een 'Limburgs Historisch Centrum' tot stand te brengen, dat de huidige taken van het SHCL gaat combineren met educatie en ondersteuning van de niet-professionele geschiedbeoefening in de provincie.

Los van de provinciale wensen op dit vlak is door bestuur en directie van het SHCL in de afgelopen tijd gestreefd naar verbetering van de relaties met andere partijen in het regionaal-historische veld. De bijzondere leerstoel van het SHCL is overgebracht naar de Faculteit Cultuurwetenschappen van de Universiteit Maastricht en de samenwerking op het gebied van wetenschappelijk onderwijs en onderzoek zal worden geïntensiveerd. Er is overleg gaande met het Rijksarchief in Limburg over onderbrenging van de archieven en verzamelingen van het SHCL en inhuizing in het nieuwe gebouwencomplex van het RAL, alsmede meer samenwerking op het gebied van beheer en acquisitie. Dit alles met behoud van zelfstandigheid van het SHCL als archiefbeherende instelling.

Wat dit uiteindelijk voor het SHCL zal gaan betekenen, is nog niet geheel duidelijk. In ieder geval zullen wij onze wetenschappelijke doelstellingen en de samenwerking met de Universiteit Maastricht, onze publicistische activiteiten, en onze taken op het gebied van archief- en bibliotheekzorg ook in het kader van nieuwe samenwerkingsvormen overeind houden.

In het jaar 1999 viert het SHCL zijn vijftigjarige jubileum. Dit zal gevierd worden met een reizende tentoonstelling en een wetenschappelijk symposium op 8 oktober, beide onder de titel 'Maakbaar Limburg. De constructie van een samenleving in een eeuw van

uitersten'. U zult daarover de komende tijd nader worden geïnformeerd.

Het voor u liggende Jaarboek is tot stand gekomen onder redactie van het hoofd onderzoek en publicaties, thans tevens adjunct-directeur van het SHCL, dr Willibrord Rutten. Van hem is het eerste artikel, waarin voornamelijk op basis van de bestaande literatuur een overzicht wordt gegeven van de sociale geschiedenis van Limburg in de negentiende eeuw. Hij laat zien hoe de Limburgers in de negentiende eeuw konden putten uit een rijk arsenaal aan overlevingsstrategieën, waarbij niet zelden gebruik werd gemaakt van de grensligging van de provincie.

Het tweede artikel is een bijdrage van drs Annemiek Buijs over de leescultuur in Limburg in de twintigste eeuw. Limburgers hebben heel lang een leesachterstand gehad ten opzichte van de rest van Nederland. De auteur onderzoekt de socio-culturele achtergronden van dit verschijnsel. Het rooms-katholieke cultuurpatroon blijkt één van de remmende factoren te zijn geweest.

De derde bijdrage, geschreven door drs Kasper Wagemans, gaat over de vergeefse pogingen van België om Limburg te annexeren, kort na de Eerste Wereldoorlog. Speciale aandacht krijgt de figuur van Henri van Groenendael. Deze Nederlandse parlementariër was één van de weinige prominente Limburgers die voorstander was van aansluiting bij België.

De redactie heeft, om het gebruik van de 'Studies over de sociaal-economische geschiedenis' te vergemakkelijken, een register laten maken op de eerder verschenen jaargangen van het tijdschrift. In deze aflevering wordt een cumulatief register van plaatsnamen gepubliceerd. Samensteller is Hans Janssen, assistent van de afdeling onderzoek van het SHCL. Een cumulatief register van persoonsnamen is in bewerking.

Zoals gebruikelijk wordt dit jaarboek besloten met het jaarverslag van de Stichting Sociaal Historisch Centrum voor Limburg. Het verslag over 1997 is nog geredigeerd door mijn voorganger. Ook de boekbesprekingen zijn door hem verzorgd.

prof. dr A. Knotter
directeur SHCL